

ТАЛАБА ЁШЛАРНИНГ МУСИҚИЙ ОНГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ДАВР ТАЛАБИ

Иброхимова Гулшаной

Фарғона давлат университети “Санъатшунослик” факултети “Вокал ва чолғу ижрочилиги”
кафедраси талабаси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7231793>

Аннотация. Бугунги кунда ўзбек миллий мусиқа санъатининг комил инсон шахсини шакллантиришидаги аҳамияти ва ролига янгича ёндашув ниҳоятда зарур бўлиб қолди. Бунда, айниқса, узоқ йиллар мобайнида онгимизга сингдирилиб келган коммунистик мафқуранинг гайриинсоний ақидаларидан воз кечишимиз, ҳодисаларга миллий нуқтаи назардан ёндашувимиз муҳим.

Калим сўзлар: мусиқа, тафаккур, шуур, маданият, эстетика.

РАЗВИТИЕ МУЗЫКАЛЬНОГО СОЗНАНИЯ ЮНЫХ СТУДЕНТОВ – ТРЕБОВАНИЕ ВРЕМЕНИ

Аннотация. Сегодня крайне необходим новый подход к значению и роли узбекской национальной музыки в формировании совершенной человеческой личности. В связи с этим особенно важно, чтобы мы отказались от антигуманных убеждений коммунистической идеологии, укоренившихся в нашем сознании на протяжении многих лет, и подошли к событиям с национальной точки зрения.

Ключевые слова: музыка, мышление, сознание, культура, эстетика.

DEVELOPMENT OF MUSICAL CONSCIOUSNESS OF YOUNG STUDENTS IS THE NEED OF THE TIME

Abstract. Today, a new approach to the importance and role of Uzbek national music in the formation of a perfect human personality is extremely necessary. In this regard, it is especially important that we abandon the inhuman beliefs of the communist ideology, which have been ingrained in our minds for many years, and approach events from a national point of view.

Keywords: music, thought, consciousness, culture, aesthetics.

КИРИШ

Ўзбек миллий мусиқаси – миллий қадриятларимизнинг муҳим таркибий қисми, маълум маънода унинг таянчи, “жони”дир. Миллий мусиқасиз халқ руҳиятининг кучини, унинг ҳис-туйғу ва кечинмаларини англаб бўлмайди.

Мустақил Ўзбекистон ўзининг таниқли олимлари, машҳур санъаткорлари, ақлли тадбиркорлари ва ишбилармонлари билан жаҳон ҳамжамиятида ўзининг муносиб ўрнини топиши мумкин. Бироқ улар сирли равишда, осмондан “лоп” этиб тушиб қолмайдилар. Айниқса, истеъдодли санъаткорларни, миллий мусиқий тафаккурга эга бўлган мутахассизларни чет мамлакатларда тайёрлаб бўлмайди. Буюк санъаткорларни юксак бадий маданият ва эстетик дидга эга бўлган халқ яратади.

ТАДҚИҚОТ МАТЕРИАЛЛАРИ ВА МЕТОДОЛОГИЯСИ

Халқимизнинг бадий маданиятини кенгайтирмай, унинг миллий мусиқа санъатини ва маданиятини ривожлантирмай туриб, маънавий ҳаётимизда пайдо бўлган ва асоратли из қолдирган инқирозларни бартараф этиб бўлмайди. Халқимизнинг бадий-эстетик маданиятини юксалтирмоқ учун мактабгача таълим муассасалари ва мактабларда

ўтилаётган мусиқа маданияти дарслари сифатини тубдан яхшилаш, мусиқа ўқитиш методини такомиллаштириш, ёш авлод қалбига миллий мусиқа оҳанглари олиб кириш, айниқса, муҳимдир.

Мусиқий тафаккур оламни билиш, ҳис қилиш, идрок этиш ва унинг гўзалликларидан лаззатланишнинг алоҳида бир шаклидир. У ҳам гўзаллик ва мукамаллик қонунлари асосида яшйди ва ривожланади. У шу маънода дин, фан ва фалсафа билан бир қаторда туради, инсондаги инсонийликни камол топтиради, олам сирларини кашф этади.

Миллий мусиқий тафаккур муайян бир миллатнинг ҳис-туйғу ва кечинмаларини ифода этади, шунинг учун ҳам унга миллийлик хосдир. Унда миллатнинг бутун кечмиши, тарихи, фантазияси, миллий руҳи, эстетик диди, орзу ва армонлари, қувонч ва ташвишлари, дард ва аламлари мужассамлашган бўлади. Шунинг учун ҳам миллий мусиқа санъатисиз Ватан мустақиллиги учун фидоий инсонларнинг вояга етишини хатто тасаввуф ҳам қилиб бўлмайди. Миллий мусиқани тушунмайдиган ва қадрламайдиган кишиларнинг миллий қиёфа, миллий руҳ ва миллий маданиятдан бегоналашиши бежиз эмасдир.

Миллий мусиқа бошқа халқлар санъати билан узвий боғлиқликда ривожланади, бироқ ҳеч қачон у миллий заминдан ажраб, узилиб қолмайди. Ўзбек миллий мусиқа санъати маҳаллий халқларнинг миллий оҳанглари заминиде шаклланиб келган. Ҳар бир миллий маданият учун айна вақтда умуминсонийликка хосдир, умуминсонийлик миллийлик орқали намоён бўлади. Мусиқанинг миллийлиги мазкур халқнинг узок тарихий кечмиши, турмуш ва ҳаёт тарзи, меҳнат маданияти ва миллий анъаналар билан узвий боғлангандир. Ўзбек миллий мусиқа санъати халқимиз ҳаётининг бадиий акс-садоси сифатида вужудга келар экан, унда кишиларнинг кайфияти ва меҳнат фаолиятига, шунингдек, уларнинг миллий тафаккурига жуда кучли таъсир кўрсатади.

Ўзбек миллий мусиқа санъатида кишиларнинг табиат билан мулоқоти, уларнинг ижтимоий билим ва тажрибалари ўз аксини топган. Халқларининг миллий мусиқа санъатидаги яқинлик ва муштарақлик ҳам мазкур халқларнинг турмуш тарзи, ҳаёт фалсафаси ва ҳиссий кечинмаларидаги яқинлик билан шартлангандир. Лекин шунга қарамай, мамлакатимиз халқларининг ҳар бири, жумладан, ўзбек халқи кўп асрлик тарихи мобайнида ўзига хос такрорланмас бадиий маданият яратдилар.

ТАДҚИҚОТ НАТИЖАЛАРИ

Халқимизнинг миллий мусиқа санъати инсон маданияти ва жамоавий ҳаётда ўзига хос ўринга эгадир. У дам олиш ва кўнгил очиш пайтлари, турли маросим, байрам, базм ва сайиллар, диний ва расмий тадбирлар, оммавий ва ҳарбий юришлар, спорт машқлари ва меҳнат жараёнларида муайян вазифани бажарди. Шунинг учун мусиқа ўз мазмунига мувофиқ ҳолда бир неча услуб, тур ва жанр гуруҳларига бўлинади. Алла, зикр, марсия, сарбазча, вальс, марш, месса каби жанрлар ҳаётдаги маиший ва бошқа шароитлар билан боғлиқ бўлади. Ашула, дастгоҳ, чолғу, куй, мақом йўллари, концерт, миниатюра, раманс ва бошқаларда эстетик таъсир ўтказиш вазифалари асосий ўрин тутди. Жанрлар ўз навбатида, диний кўшиқ, ёшлар кўшиғи, маиший, оммавий, ҳарбий кўшиқ каби турларига бўлинади.

Ҳамроқул қори, Мамат бува Сатторов, Болтабой Ражабов, Мулла Тўйчи Тошмухаммедов, Жўрахон Султонов, Уста Олим Комилов, Юнус Ражабий, Маъмуржон

Узоқов, Комилжон Отаниёзов, Ғанижон Тошматов, Расулқори Мамадалиев, Муроджон Аҳмедов сингари улуғ санъаткорлар яратган асарларнинг абадийликка даҳлдорлиги ва халқимиз хотирасида ҳамиша барҳаётлигининг боиси ҳам уларнинг миллий мусиқа санъатидан баҳра олганлиги ва уни янги босқичга кўтарганлигида эди.

Бугунги кунда халқимиз томонидан Фахриддин Умаров, Таваккал Қодиров, Берда Довидова, Фаттоҳон Мамадалиев, Шерали Жўраев, Ортиқ Отажонов, Муҳаммаджон Каримов, Ҳасан Ражабий, Муножот Йўлчиева кўшиқларининг, Турғун Алиматов куйларининг катта иштиёқ билан тингланиши, ўқувчи ёшларнинг миллий тафаккурига, миллий руҳи ва бадиий-эстетик дидига мос кўшиқлари ҳамиши қадрланиши ва муносиб тақдирланишидан далолат беради.

Улуғ санъаткорлар томонидан яратилган мумтоз мусиқа маданиятимизнинг бой тарихи, ижрочилик услуби ва уларнинг маҳорат сирларини ҳар томонлама илмий тадқиқ этмай туриб, мусиқа маданиятимизнинг бундан кейинги ривожланиш истиқболларини белгилаб бўлмайди.

Абадийликка даҳлдор бўлган буюк санъат асарлари бутун бир тарихий даврнинг маънавий-эстетик савиясини ўзида яққол акс эттиради. Шу маънода ўлмас мусиқа асарларининг дунёга келиши тасодиф эмас, балки бадиий-эстетик тараққиётнинг қонуниятли маҳсулидир. Улуғ аждодларимизнинг ана шундай анъаналарини давом эттирган ҳолда, мамлакатимизда миллий мусиқа санъатининг кенг ривожлантириш бизнинг бурчимиздир. Уни ижтимоий буюртма билан яратиш ҳам, халққа мажбуран тарғиб этиш ҳам мумкин эмас. У ижодкордан ҳам, тингловчидан ҳам юксак даражадаги самимият, эзгулик ва нозик дидни талаб этади.

Миллий мусиқа санъатида руҳнинг ўлмаслиги, узоқ аждодлар билан бугунги авлодлар маънавиятидаги ворислик, руҳий яқинлик кўзга яққол ташланади. Бугунги ёш авлодга аждодларимиз руҳи ва кечмишини сингдирмоқ, уларнинг қонида аждодларимиз шижоати ва жасоратини жўш урдирмоқ учун, шоира Саида Зуннунова таъбири билан айтганда, тарихдан сўзлаш эмас, балки битта “Чўли Ирок”ни чалиб бериш кифоядир.

Ўзбек миллий мусиқа санъатида аждодларимизнинг минг йиллар оша оҳангларига тизилган мангу барҳаёт руҳи нақшланган бўлиб, қаратилган дастур ва режалар амалга оширилмоқда. Жумладан, Ўрта аср мумтоз мусиқий меросини асрб-авайлаб ва ўрганиб, уни ёш авлодларга безавол етказиш, уларнинг мусиқий тафаккурини шакллантириш мақсадида кўплаб кўрик-танловлар, нуфузли халқаро мусиқа анжуманлари мунтазам равишда ўтказилиб келинмоқда.

МУҲОКАМА

Барчамизга аёнки, куй-кўшиққа, санъатга муҳаббат, халқимизда болалиқдан бошлаб, оила шароитида шаклланади. Уйда дутор, доира ёки бошқа чолғу асбоби бўлмаган, кўшиқнинг ҳаётбахш таъсирини ўз ҳаётида сезмасдан яшайдиган инсонни бизнинг юртимизда топиш қийин десак муболаға бўлмайди, - дейди Биринчи Президентимиз Ислам Каримов ўзининг “Юксак маънавият – енгилмас куч” асарида.

Миллий кўшиқ барча санъатлар ичида ўзининг мутлоқ эркинлиги, ниҳоятда нафис бўлиб, уларни ўрганмай ва уларга таянмай туриб, миллий истиқлолимизнинг маънавий-руҳий пойдеворини яратиш ҳам, шунингдек, ўқувчи ёшларнинг мусиқий тафаккурини шакллантириш, аждодларимизнинг анъаналарига содиқ ватанпарвар авлоднинг вояга етказиш ҳам мумкин эмасдир.

ХУЛОСА

Ўтган даврлар мобайнида мамлакатимизда анъанавий ижрочиликда муסיкий фольклор янги босқичга кўтарилди. Муסיкий фольклорни халқимизнинг этник жойланиши шароитидан, барча воҳаларнинг урф-одатлари нуктаи назардан келиб чиққан ҳолда табиий ижровий кўриниши, кийимлари ва ўзига хос муסיқа созларидаги муסיкий кўриниши сақланиб қолган. Янгилик сифатида халқ фольклор ижрочилигининг миллий эстрада йўналишига уйғунлашган ҳолда янги ижровий намуналари ҳам намоён бўлмоқда. Бу кўринишлар халқ муסיкий фольклор ижодиётини янгиланиш босқичига кўтарилганидан далолатдир.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. –Тошкент. Ўзбекистон. 2018.
2. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак. –Тошкент.: Ўзбекистон. 2017.
3. Ҳамидов Х. Ўзбек анъанавий кўшиқчилик маданияти тарихи. –Т.: Ўқитувчи нашриёти. 1996 й.
4. Durdona, M. (2021, May). ABOUT DUTOR AND HIS PERFORMANCE. In *Archive of Conferences* (Vol. 25, No. 1, pp. 119-121).
5. Murodova, D. (2021). Scientific And Theoretical Aspects of Musical Thinking. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 1(1), 196-199.
6. Murodova, D. (2021). THE CONCEPT OF MUSICAL THINKING AND ITS STAGES OF DEVELOPMENT. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(05), 245-250.
7. Nasritdinova, M., Nigora, M., & Murodova, D. (2022, February). UZBEK FOLK ART AND ITS PLACE IN PUBLIC LIFE. In *Archive of Conferences* (pp. 44-48).
8. Nasretidinova, M., Toshaliyev, D., & Murodova, D. R. Q. (2022). AN'ANAVIY IJROCHILIK SAN'ATINING HOZIRGI DAVR MUAMMOLARI. *Scientific progress*, 3(2), 846-850.
9. Ахророва Р. (2022, апрель). ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКОЕ ВЫРАЖЕНИЕ РАННЕЙ ЮНОСТИ/JEUNESSE IN FRENCH. In *МЕЖДУНАРОДНЫЕ НАУЧНЫЕ КОНФЕРЕНЦИИ С ВЫСШИМИ УЧЕБНЫМИ ЗАВЕДЕНИЯМИ* (Vol. 2, No. 18.03, pp. 617-620).
10. Ahrorova, R. U. (2021). SEMANTIC ANALYSIS OF PHRASEOLOGICAL UNITS REPRESENTING “YOUTH” IN FRENCH AND UZBEK LANGUAGES. *Theoretical & Applied Science*, (7), 122-126.
11. Akhrorova, R. (2022, April). LEXICAL-SEMANTIC EXPRESSION OF EARLY YOUTH/JEUNESSE IN FRENCH. In *МЕЖДУНАРОДНЫЕ НАУЧНЫЕ КОНФЕРЕНЦИИ С ВЫСШИМИ УЧЕБНЫМИ ЗАВЕДЕНИЯМИ* (Vol. 2, No. 18.03, pp. 617-620).